

Мурсамітова І. А. Естетичний розвиток особистості учнів початкових класів засобами мистецтва / І. А. Мурсамітова , Т. В. Гарбузюк // Питання педагогіки, психології та методики початкового навчання : наукова дискусія : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (02-04 грудня 2014 року, м. Суми). – Суми : СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2014. – С. 208 – 211.

Мурсамітова І.А., Гарбузюк Т.В.

ЕСТЕТИЧНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА

У статті актуалізується проблема формування естетичного розвитку особистості учнів початкових класів засобами мистецтва. Акцент зроблено на процесі організації шляхів до покращення масового розвитку особистості засобами мистецтва, запропоновано етапи критеріїв розвитку творчого потенціалу та подано методичні рекомендації щодо формування художньо-естетичного досвіду спілкування з мистецтвом як духовною цінністю.

Ключові слова: естетичний розвиток, засоби мистецтва, творчий потенціал, учні початкових класів .

Останніми роками зросла увага до проблем теорії і практики естетичного виховання як найважливішому засобу формування відношення до дійсності, засобу етичного і розумового виховання, тобто як засобу формування всесторонньо розвиненої, духовно багатой особистості.

Навчити бачити прекрасне навкруги себе, в навколишній дійсності покликана система естетичного виховання. Для того, щоб ця система впливала на дитину найефективніше і досягала поставленої мети, Б.М. Неменський виділив наступну її особливість: «Система естетичного виховання повинна бути, перш за все єдиною, об'єднуючої всі предмети, всі позакласні заняття, все

суспільне життя молодшого школяра, де кожний предмет, кожний вид заняття має свою чітку мету в справі формування естетичної культури і особистості молодшого школяра».

Але у всякої системи є стрижень, основа, на яку вона спирається. Такою основою в системі естетичного виховання молодших школярів ми можемо рахувати мистецтво: музику, архітектуру, скульптуру, живопис, танець, кіно, театр і інші види художньої творчості. Мотив для цього нам дали ще Платон і Гегель. На підставі їх поглядів стало аксіомою, що мистецтво є головним змістом естетики як науки, і що краса є основне естетичне явище. Мистецтво з його унікальними можливостями цілісного впливу на особистість виступає не тільки джерелом естетичного виховання, а й універсальним засобом творчого розвитку дитини. Викликані ним естетичні почуття мають цілющу перетворювальну силу, бо вони постають у результаті вільної творчої фантазії. Мистецтво містить в собі великий потенціал для розвитку особистості. Отже, "всебічний, повноцінний і гармонійний розвиток суспільства можливий лише за умови присутності в його процесах культурно-мистецького аспекту" .

Є багато шляхів до покращення масового розвитку особистості засобами мистецтва, які ми, на жаль, використовуємо далеко неповністю. Тут і розширення виставочної діяльності, і створення нових музеїв, і кіно, і школа, і сім'я і ін. Все це - ланка єдиної лінії. Проте, школа більше ніж інші здатна з дитинства прищепити кожній людині любов до мистецтва, дати основи його розуміння. Це її важливе завдання. Ось чому так хвилює саме в школі існуюча недооцінка естетичної освіти і виховання. У школі зустріч дітей з витворами мистецтва відбувається в основному на уроках художнього циклу (літературі, музиці, образотворчому мистецтві). Ці ж предмети і є основними в системі естетичного виховання. Вони виконують вирішальну роль у формуванні естетичних ідеалів у дітей молодшого шкільного віку, їх художнього смаку, естетичного відношення до дійсності і мистецтва.

Що ж формується в душі, в особистості дитини при зустрічі з мистецтвом? Через пізнання суті, змісту мистецтва в душі дитини поступово

формується морально-естетична позиція ставлення до всіх явищ життя - до природи, праці, любові, дружби. Морально-естетична позиція завжди неабстрактна, це перш за все соціальна позиція. Мета - тактовне, тонке проникнення наших переконань через мистецтво в глибину особистості дитини, через її почуття - її захоплення, радість, ненависть, зневагу - в свідомість.

Значний науковий та практичний інтерес становлять дані про стимулюючий вплив мистецтва на здібності людей, особливо школярів, на їх загальний розвиток, підвищення успішності. З великим навантаженням у школі краще можуть впоратися діти з розвинутими художніми інтересами. Згідно з висловленою гіпотезою, перш ніж учень візьметься за вивчення основ різних наук, його мозок має досягти певного рівня розвитку. Це відбувається лише за умови постійних і повторюваних сенсорних впливів. І ось тут найважливішу роль відіграє художнє виховання. Великі можливості для розв'язання поставлених завдань має курс мистецтва. Він має реалізовувати такі найважливіші завдання і функції, як залучення учнів до багатств світової культури, духовне і моральне зростання особистості, естетичне виховання, розвиток художнього смаку тощо. Тому головне завдання вчителя музики - допомогти учням зрозуміти музичний твір, широко осягнути його художню та естетичну сутність, виховати уважного вдумливого слухача

Подібні припущення знаходять підтвердження в загальній педагогічній практиці. Наприклад, в ряді шкіл Угорщини незначне збільшення навчального часу на музичне виховання (2—3 години щотижня) привело до рішучого поліпшення всього навчального процесу. Успішність учнів таких шкіл з загальноосвітніх дисциплін була якіснішою, ніж у звичайних середніх школах. Угорські вчені пояснювали цей феномен тим, що щоденні мелодійні і ритмічні вправи впливають на центральну нервову систему і особливо на нервові центри кори головного мозку. Внаслідок цього вищий рівень розвитку дітей виявляється не лише у сфері музичних навичок: вони й загалом володіють кращою здатністю реагувати, їхня повсякденна діяльність більш координована. Учасники угорського експерименту прийшли до висновку про те, що музично-

естетичний розвиток людини сприяє формуванню волі, уваги, спостережливості, пам'яті, уваги, мислення, тобто найважливіших якостей особистості.

Слід підкреслити, що впливові мистецтва властива відносна "невідчутність", точніше — не негайний впливовий результат: коли дитина опановує художні цінності, неможливо відчутти віддачу відразу ж, оскільки нагромадження особою духовного потенціалу відбувається поступово. Але рано чи пізно прихований вплив культури обов'язково виявляється в духовному розвитку, а через нього і в зростанні ефективності навчання учнів.

Використання різних видів мистецтва на уроках сприяє формуванню в учнів навичок самостійної роботи з різними джерелами, дозволяє оптимально враховувати індивідуальні здібності й нахили учнів. Формується творчий підхід до узагальнення, тлумачення отриманої інформації та уміння переносити набуті знання в нові умови і на їх основі робити висновки. Перенесення знань та емоцій, що сформувались в спілкуванні з одним видом мистецтва, в одній ситуації на інші види мистецтва, приводить до глибшого пізнання мистецьких творів, виявлення в них спільного та відмінного, під час чого розкриваються як зовнішні, так і глибоко внутрішні зв'язки. Це приводить до широких узагальнень нових знань та емоцій, формує в учнів здібності до комплексного розгляду явищ. Цілеспрямовується художньо-творча діяльність учнів, підвищується рівень естетичних і мистецтвознавчих інтересів, здатність учнів до діалогічного спілкування в галузі мистецтва, збагачуються знання та комунікативні уміння учнів на рівні образної мови.

У майбутньому, на наш погляд, роль художньо-естетичних факторів розвитку особистості має значно зрости. Мистецтво, з його чи не наймогутнішою силою емоційного впливу на свідомість і підсвідомість людини, має розглядатися не тільки як джерело художнього виховання, формування емоційно-естетичної культури, що є надзвичайно важливим, а також і як універсальний механізм розвитку її творчих здібностей.

Найголовнішим з соціальних завдань мистецтва взагалі і музичного зокрема є духовний розвиток особистості. Звичайно, ця функція властива і сім'ї, і школі, й громадським організаціям тощо. Що ж стосується музичного мистецтва, то воно використовує для духовного розвитку особистості арсенал своїх специфічних засобів. Воно формує суспільно-естетичний ідеал, виражаючи його у вигляді музичних образів, з допомогою яких соціальні ідеї, моральні норми, естетичні цінності суспільства перетворюються на особистий досвід людини, яка сприймає ці образи, в органічні набутки її характеру

Підсумовуючи, слід зазначити, що мистецтво як навчальний предмет має колосальний розвиваючий та формуючий потенціал, комплексно впливає на становлення та подальший розвиток особистості дитини, її психоемоційної сфери, інтелектуальних здібностей, морально-етичних та естетичних поглядів, духовних запитів.